

«Складові реалізації діяльнісно-компетентнісних підходів у навчанні через призму нових державних вимог до суспільствознавчих дисциплін»

З 1 вересня 2013-2014 навчального року набирають чинності нові освітнянські нормативи, серед яких значущими є Державний стандарт базової та повної середньої освіти (2011р.) і нова навчальна програма з історії для учнів 5-9 класів.

Новий Державний стандарт до пріоритетних цілей сучасного предметного навчання відносить: розвантаження та оновлення змісту освіти; забезпечення єдиного освітнього простору; забезпечення наступності початкової, основної і старшої школи; сприяння повноцінній реалізації особистісно-орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів навчання й перехід до їх практичного впровадження; ефективно забезпечення профільної спрямованості у старшій школі; збалансування гуманітарного, природничо-математичного і технологічного складників у змісті освіти та інше.

Нова програма з історії вже більш детально конкретизує навчальний зміст знань історичного та суспільствознавчого компонентів, визначеного вимогами Державного стандарту до освітньої галузі «Суспільствознавство», а саме:

- **акцентує** увагу на більш контрольованому оцінюванні результатів навчання;
- **спрямовує** навчальний процес з історії на набуття учнями власного досвіду та допомагає учням осмислювати життєвий досвід минулих поколінь;
- **уможлиблює** формування у дітей власного розуміння історії із використанням суперечливих (контроверсійних) питань;
- **поєднує** компетентнісні, особистісно орієнтовані та діяльнісні підходи до вивчення історичного матеріалу;
- **виділяє** окремою структурою спеціальні практичні уроки із використанням і застосуванням різноманітних джерел знань тощо.

У такому разі перед вітчизняною освітою постає низка завдань щодо підготовки вчителів до реалізації змісту нових Державних стандартів, нових програм, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу. Тож спробуємо знайти ті складові, які допоможуть зробити цей процес ефективним.

У нинішньому навчальному році першими за новою навчальною програмою працюватимуть учні 5 класів. Вчителям історії, готуючись до уроків у цих класах, необхідно буде *особливо зважити на ті чинники, які допоможуть професійно та грамотно реалізувати зміст навчального матеріалу з історії та поєднати його із державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів-п'ятикласників.*

Що тут порадити?

Перше. Навчаючим історії у 5 класі слід пам'ятати, що перехід із початкової школи в основну пов'язаний із зростанням психічного навантаження на учня, спадом успішності, зниженням загального інтересу до школи. У житті школяра тепер з'являються декілька вчителів з різними вимогами, різними характерами, своєрідним темпом та особливостями мови, різним стилем викладання. Підлітку важко миттєво адаптуватися до вимог кожного вчителя – предметника.

Разом із вчительською багатоманітністю перед учнем з'являються і більш високі вимоги до інтелектуального та особистісного розвитку, до ступеня сформованості певних знань, дій і навичок. Такі проблеми багатопредметного навчання можуть викликати у п'ятикласників труднощі у вивченні зовсім нового для них предмета – історії. Складнощі її вивчення можуть виникати у:

- коментуванні учнями великого текстового об'єму;
- виокремленні головного і другорядного та визначенні причинно-наслідкових зв'язків;
- співставленні історичних подій та фактів;
- запам'ятовуванні хронологічних дат;
- розумінні історичної карти та часової лінії;
- сприйнятті документально-джерельного матеріалу;
- визначенні приналежності зображених на історичних ілюстраціях пам'яток, портретів історичних діячів до певних епох;
- висловленні власного ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропонуються для вивчення і таке інше.

У цьому разі вчителі історії мають добре розуміти, що п'ятикласнику треба певний період часу, щоб адаптуватись до умов та вимог, які для учня суттєво змінилися та ще й свідомо зрозуміти їх. Важливо, щоб вчителі історії у цей час створювали на уроці такі ситуації, які б дозволяли учневі проявляти ініціативу, мати право на помилку, на власну думку, брати участь у спільній колективній чи груповій діяльності, працювати в умовах альтернативи і вибору. На уроці історії обов'язковою має бути демократична і, ні в якому разі, неавторитарна атмосфера навчання.

Друге. Своє професійне вміння вчителі історії повинні зосереджувати на формуванні в учнів-п'ятикласників первинних уявлень про сутність та особливості історичного знання, на позитивному ставленні до історії як до навчального предмета, на здобутті п'ятикласниками вмінь осмисленого читання й опрацювання текстів на історичну тематику, на формуванні ключових та предметних компетентностей на рівні, що відповідає основним віковим можливостям учнів, на вмінні зацікавити історією як значущою і потрібною наукою, яка буде детальніше вивчатись у наступних класах.

Третє. Щоразу, йдучи на урок у 5 клас, вчителі історії мають бути готовими до більш активної і творчої роботи з вибудови цікавої структури уроку та пошуку ефективних форм і методів роботи з учнями, які тільки що прийшли із початкової школи; шукати нові шляхи для урізноманітнення оцінювання знань учнів та їх коригування; на кожному уроці професійно поєднувати отримані учнями знання із практичними навичками; знаходити оригінальні слова та прийоми для покращення пізнавального інтересу до змісту кожного уроку тощо. Подібні підходи дозволять встановити тісний зв'язок п'ятикласників із новим навчальним предметом, зроблять його більш захопливим, виведуть за межі самого уроку і приведуть учнів до самостійного пізнання історії.

Четверте. Особливу увагу у 5 класі слід звернути на особливості організації навчально-виховного процесу у викладанні історії.

Враховуючи той факт, що у школах розчинається робота за новими державними вимогами, вчителям історії треба їх добре знати і розуміти (досконало володіти змістом нового Державного стандарту, проаналізувати, чим він відрізняється від попереднього, знати його найтонші особливості). Перед початком нового навчального року кожен вчитель повинен ознайомитись із новою програмою з предмета та пояснювальною запискою до неї, знати зміст і структуру того підручника, за яким діти будуть вивчати історію і, вже відштовхуючись від цього, планувати роботу. Організуючи роботу на уроках, вчителі мають віддавати перевагу розвивальним прийомам, уникати лекцій, конспектувань, рефератів та фронтальних зрізів знань у 5 класі.

Зважаючи на те, що курс «Вступ до історії» не передбачає системного викладу інформації про минуле, хоча історичний зміст курсу реалізовано в хронологічній послідовності, зміст історичної освіти вчителі історії повинні обов'язково узгоджувати із віковими особливостями учнів-п'ятикласників.

Структура нової програми з історії у 5 класі. У ній зазначено таку саму кількість годин на вивчення курсу «Вступ до історії» (загалом 35 годин/1 година на тиждень), як і у попередній. Передбачено обов'язкові години для уроків узагальнення і тематичної перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок учнів. Нова програма має окремі години для уроків підсумкового узагальнення та практичних занять, чим і відрізняється від попередньої. Програмою курсу обов'язково передбачено години резервного часу, які вчителі можуть використовувати на власний розсуд.

П'яте. Особливої уваги вчителів потребує і проблема оцінювання учнів. Враховуючи те, що курс «Вступ до історії» у 5 класі є пропедевтичним, то він, перш за все, націлений на початкові знання історії, на елементарні уявлення про історичні події та передбачає формування найпростіших вмінь.

Компетентним вчителям залишається спланувати створення таких навчальних ситуацій на уроках, які б максимально сприяли досягненню учнями очікуваних результатів навчання, мали б більш практичну спрямованість та були б поступово ускладнені.

Під час оцінювання п'ятикласників вчителям історії важливо виявляти доброзичливість, вимогливість поєднувати з індивідуальним підходом, а нормативний спосіб оцінювання – із особистісним. Тобто, необхідно порівнювати виявлені досягнення дитини не тільки з нормою, а й з її попередніми успіхами.

Разом з тим, учнів обов'язково треба знайомити з критеріями оцінювання знань з історії, з вимогами до оформлення різноманітних робіт, виконання вправ, роботи з картою. Для того, щоб початковий період знайомства учнів з історією був безболісним, необхідно підтримувати дитину, підказувати, допомагати, роз'яснювати хід виконання роботи, зважати на можливості й зусилля кожного учня.

Враховуючи вікові особливості п'ятикласників, у I семестрі ще велику увагу треба приділяти вербальному оцінюванню. І тут, як заохочення до предмета та до навчання, може спрацювати виставлення вчителями балів достатнього та високого рівня. Разом з тим, вчителі повинні розвивати і рефлексивні уміння, і здатності учнів дивитися на себе «з боку», і формувати навички самоконтролю та самооцінки. Переходити до критеріїв оцінювання в основній школі слід поступово, бажано аж після I семестру, адже оцінка - це найгостріший інструмент, використання якого потребує величезного вміння і культури. Тому всім вчителям історії перед початком нового навчального року раджу:

- ознайомитися з програмою та методикою роботи в початкових класах і деякий час спиратись на неї;
- на початковому етапі вивчення історії зберігати й розвивати традиції, які склались в учнів у процесі навчання в початкових класах;
- до початку роботи з п'ятикласниками ознайомитися з ними і використовувати одержані дані у процесі роботи;
  - підтримувати зв'язки з учителями початкових класів;
  - забезпечити єдність вимог до всіх учнів;
  - забезпечити поступовий перехід на нову побудову уроків, нові методи та прийоми роботи, нові вимоги до учнів з історії тощо;
  - розвивати в школярів уміння й навички самостійної роботи;
  - продовжувати розвиток творчого та критичного мислення;
  - постійно підтримувати зв'язки з колегами, що працюють у 5 класі, з метою взаємодопомоги в роботі та обміну досвідом;
- протягом першого місяця вивчення історії у 5-му класі не писати зауважень у щоденники, проводити оцінювання на користь дитини, більшість уроків історії на початку навчального року будувати на повторенні;
- дозувати навчальне навантаження з історії та обсяг домашнього завдання, а також знизити їх до мінімуму у вихідні дні;
- поглиблювати свої знання з проблем забезпечення принципу наступності у педагогічному процесі.

Більш детально про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі можна знайти у листі Міністерства освіти і науки України від 24.05.13 № 1/9-368 (додаток 1) і ознайомитись із практичними рекомендаціями щодо особливостей викладання базових дисциплін у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів (додаток 2).

Вчителеві історії на замітку

Розподіл навчальних годин з історії у 5-9 класах за новими програмами

Клас	Навчальний курс	Кількість годин
5	Вступ до історії	35
6	Всесвітня історія. Історія України <i>Інтегрований курс</i>	70
7	Всесвітня історія	35
	Історія України	35
8	Всесвітня історія	35
	Історія України	52
9	Всесвітня історія	35
	Історія України	52